

บทที่ ๒

แนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับปฐมวัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จึงได้กล่าวถึง แนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับปฐมวัย ตลอดถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดการศึกษาดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กอายุ ๔ - ๕ ปี เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีหลักการจัดการดังนี้

๑. จัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุ ๔ - ๕ ปี
๒. พัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา
๓. พัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความสามารถต่างระหว่างบุคคล
๔. จัดประสบการณ์ที่让孩子สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
๕. พัฒนาเด็กโดยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
๖. พัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม^๑

ส่วนกรมวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ ว่าเด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ ดังนี้

๑. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
๒. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความสามารถต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
๓. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
๔. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

^๑ สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง, คู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (ม.ป.ป.), ๒๕๔๕.

๕. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก^๒
สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เน้นหลักการพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเด็ก

๒.๒ ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มี ๕ ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. บุคลากร

บุญเยี่ยม จิตรดอน ได้กล่าวถึง บทบาทและบุคลิกภาพของครูปฐมวัยไว้ดังนี้ ครูปฐมวัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้เด็กรู้สึกมีความสุข สนุกสบายและปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานศึกษา เด็กจะประทับใจต่อสถานศึกษา อยากรมาพบครู พบเพื่อน เพื่อให้การปฏิบัติงานของครูปฐมวัยมีประสิทธิภาพ บทบาทสำคัญอันดับแรกที่ครูปฐมวัยจะต้องคำนึงถึงบทบาทต่อตนเอง ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ การแต่งตัวให้เรียบร้อยสุภาพ มีสีสว่น่าดู ทำให้เด็กสนใจในตัวครู การแต่งตัวไม่จำเป็นต้องทันสมัย แต่ต้องแต่งให้กะทัดรัด เคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว

๒. เตรียมบรรยากาศที่ดีสภาพแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลและความสำคัญแก่เด็กปฐมวัย ครูควรจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เป็นทั้งที่เล่น ที่เรียนและที่พักผ่อนของเด็ก และจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เด็กสามารถเลือกหาประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

๓. เตรียมจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจ โดยศึกษาแนวการจัดกิจกรรมและประสบการณ์(หลักสูตร) เพื่อจะได้จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้ตรงและถูกต้อง ครูจะต้องจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก

๔. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

๕. ประเมินตนเอง ครูจะต้องประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองอยู่เสมอๆ ในทุกๆ ด้าน เพื่อนำไปพัฒนาและนำวิธีการใหม่ๆ ครูปฐมวัยจะปฏิบัติต่อเด็กได้ผลสำเร็จจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก

การปฏิบัติตัวของครูปฐมวัยต่อเด็ก มีแนวปฏิบัติดังนี้

๑. เข้าใจธรรมชาติของเด็ก ซึ่งได้แก่ ไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบเล่น ระยะเวลาตามความสนใจสั้น สนใจสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชอบสีต่างๆ และ เบื่อง่าย

๒. รู้ความต้องการของเด็ก ซึ่งได้แก่ ความรัก ความปลอดภัย การยอมรับว่าเป็นคนสำคัญคนหนึ่ง ความเป็นตัวของตัวเอง การเลียนแบบผู้ใหญ่

^๒ กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

๓. ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก แสดงความมั่นใจและให้ความอบอุ่นอย่างจริงใจกับเด็กแต่ละคนโดยทั่วถึงกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

๔. จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก ให้เด็กได้คิดค้นตัวตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เล่นกับเด็ก จัดสิ่งแวดล้อมให้เด็กได้เลือกหาประสบการณ์ตามความต้องการ

๕. การประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ ครูประเมินเพื่อทราบพัฒนาการทั้ง ๓ ด้าน และหาทางส่งเสริมพัฒนา^๓

๒. งบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง งบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหาร ๓ ประการ ดังนี้

๑. ความสำคัญต่อการวางแผน งบประมาณ การบริหาร ต้องวิเคราะห์ทางเลือกที่เป็นประโยชน์และกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงาน กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายในรูปของ “แผน”

๒. ความสำคัญต่อการประสานงาน เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์แล้ว เป็นหน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานที่จะต้องวางแผนดำเนินงานในหน่วยงาน ให้ประสานสอดคล้องกันทั้งภายในและระหว่างหน่วยงานอื่น ซึ่งเรียกว่า “การประสานแผน” ในรูปของ “แผนปฏิบัติการ” หรือ “แผนการใช้เงิน” หรือ “แผนงบประมาณ” จะมีผลช่วยลดความขัดแย้ง และประโยชน์สูงสุดของการใช้งบประมาณซึ่งมีอยู่ค่อนข้างจำกัดได้

๓. ความสำคัญต่อการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน นอกจากงบประมาณจะมีความสำคัญต่อการวางแผน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ แล้ว ฝ่ายบริหารยังสามารถใช้แผนงบประมาณเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ได้ในขั้นตอนการบริหารแผนและการติดตามประเมินผลแผน ซึ่งจะทำให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหา ได้ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ^๔

สรุป งบประมาณเป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ตลอดจนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งทรัพยากรบริหารด้านอื่นๆ เช่น บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีวิธีการ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้ทันต่อเหตุการณ์ ตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่องานนั้น

๓. อาคารสถานที่

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึง มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย ซึ่งในด้านมาตรฐานด้านอาคารสถานที่ ได้กำหนดไว้ดังนี้

^๓ บุญเยี่ยม จิตรดอน, **บทบาทของครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓๑-๓๔๐.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **ชุดฝึกอบรมผู้บริหารระดับสูง เล่ม ๔ บริหารศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สมชาย อิมเมจจิ้ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖-๓๗.

๑. ที่ตั้ง สถานที่ตั้งศูนย์เครือข่าย หรือสถานที่ดูแลเด็กปฐมวัย ควรอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีขนาดที่เหมาะสม และต้องไม่อยู่ในพื้นที่ซึ่งเสี่ยงอันตราย หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ต้องมีมาตรการป้องกันภาวะอุบัติเหตุต่างๆ

๒. จำนวนชั้นของอาคาร ตัวอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีจำนวนไม่เกิน ๒ ชั้น หากสูงเกิน ๒ ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และอุบัติเหตุต่างๆ ส่วนความสูงของตัวห้องไม่ควรน้อยกว่า ๒.๔ เมตร

๓. ทางเข้า - ออกตัวอาคารต้องมีความเหมาะสม สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากตัวอาคารได้สะดวก อย่างน้อยต้องมีทางเข้า - ออก ๒ ทาง และแต่ละทางนั้นควรมีความกว้างประมาณ ๘๐ เซนติเมตร

๔. ประตู - หน้าต่าง ต้องมีความแข็งแรง อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี มีขนาดและจำนวนเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของห้อง และความสูงของหน้าต่างควรอยู่ที่ประมาณ ๘๐ เซนติเมตร นอกจากนี้บริเวณประตู - หน้าต่าง ไม่ควรมีสสิ่งกีดขวางใดๆ มาปิดกั้นช่องทางลม และแสงสว่าง

๕. พื้นที่ใช้สอยต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก ประกอบด้วยบริเวณต่างๆ ดังนี้

๕.๑ บริเวณพื้นที่สำหรับการนอน ต้องคำนึงถึงความสะดวกเป็นหลัก อากาศถ่ายเทได้สะดวก และอุปกรณ์เครื่องใช้เหมาะสมกับจำนวนเด็ก มีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ ๒ ตารางเมตรต่อเด็ก ๑ คน

๕.๒ บริเวณพื้นที่สำหรับการเล่นและพัฒนาเด็ก ควรออกแบบให้มีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้รวมกลุ่ม และแยกกลุ่มย่อย โดยมีวัสดุอุปกรณ์ที่ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ และมีอุปกรณ์หรือเครื่องเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

๕.๓ บริเวณพื้นที่รับประทานอาหาร ต้องคำนึงถึงความสะดวกเป็นหลัก อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างพอเหมาะ มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เพียงพอ และเหมาะสมกับจำนวนเด็ก

๕.๔ บริเวณที่พักเด็กป่วย ต้องแยกเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาล ตู้ยาเวชภัณฑ์ที่จำเป็น กรณีไม่สามารถจัดห้องพักเด็กป่วยเป็นการเฉพาะได้ ต้องจัดให้มีที่พักเด็กป่วยแยกเป็นสัดส่วนตามความเหมาะสม

๕.๕ บริเวณที่ประกอบอาหารหรือห้องครัว ต้องแยกห่างจากบริเวณพื้นที่สำหรับเด็กพอสมควร และมีเครื่องใช้ที่จำเป็น รวมทั้งที่ล้าง และที่เก็บภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ ที่ถูกสุขลักษณะ

๕.๖ บริเวณพื้นที่สำหรับใช้ทำความสะอาดตัวเด็ก ต้องจัดให้มีบริเวณที่ใช้สำหรับทำความสะอาดตัวเด็ก และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามสมควร อย่างน้อยต้องมีที่ล้างมือและแปรงฟันในขนาดและระดับความสูงที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ในกรณีที่มีห้องอาบน้ำจะต้องมีแสงสว่างเพียงพอ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และพื้นไม่ลื่น

๕.๗ ห้องส้วมสำหรับเด็ก ต้องจัดให้มีส้วมสำหรับเด็ก โดยเฉลี่ย ๑ แห่งต่อเด็ก ๑๐ - ๑๒ คน โถส้วมมีขนาดเหมาะสมกับเด็ก โดยมีฐานส้วมที่เด็กสามารถก้าวขึ้นได้ง่ายมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวกและพื้นไม่ลื่น หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กลอน หรือกุญแจ และมี

ส่วนสูงที่สามารถมองเห็นเด็กได้จากภายนอก และไม่ควรไกลจากห้องพัฒนาการเด็ก หากห้องส้วมอยู่ภายนอกอาคารจะต้องไม่อยู่ในที่ลับตาคน

๕.๘ พื้นที่เก็บสิ่งปฏิกูล จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นที่เก็บสิ่งปฏิกูลทั้งภายใน และภายนอกตัวอาคาร โดยมีจำนวนและขนาดเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ

๕.๙ บันได ควรมีความกว้างแต่ละช่วง ไม่น้อยกว่า ๑ เมตร ลูกตั้งของบันไดสูงไม่เกิน ๑๗.๕ เซนติเมตร ลูกนอนกว้างไม่น้อยกว่า ๒๐ เซนติเมตร บันไดทุกชั้นมีราวลูกกรงไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร และระยะห่างของลูกกรงต้องไม่เกิน ๑๗ เซนติเมตร^๕

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงในการจัดอาคารสถานที่ ของศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ทั้งในเมืองและชนบท ดังนี้

๑. อาคารสถานที่ที่จัดจะต้องเป็นไปตามลักษณะของท้องถิ่น ง่ายและเป็นไปตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยยึดหลัก ประหยัด ปลอดภัย และสะอาด

๒. ทำเลที่ตั้ง อยู่ภายในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไปมาและรับส่งเด็กได้สะดวก ปลอดภัย

๓. บริเวณอาคารเด็กปฐมวัยต้องสะอาด มีที่ว่างโล่งพอที่เด็กจะวิ่งเล่นได้อย่างปลอดภัย

๔. อาคารต้องแข็งแรง ปลอดภัย สะอาด มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีแสงสว่างเพียงพอ

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดตั้งอาคารสถานที่ของสถานศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

๑. สถานที่ตั้ง การเลือกสถานที่ที่จะจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัย ควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

๑.๑ สถานที่ตั้งควรอยู่ในทำเลที่มีการคมนาคมสะดวก ไม่ห่างจากย่านชุมชนมากเกินไป และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

๑.๒ สถานที่ตั้งควรอยู่ในที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี และห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม

๒. อาคาร ควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

๒.๑ ขนาดของอาคาร การก่อสร้างอาคารควรสร้างชั้นเดียว แต่ถ้าหากจำเป็นก็ไม่ควรสร้างเกินสองชั้น ในกรณีที่เป็นการสองชั้น บันไดของอาคารแบ่งเป็น ๒ ช่วง ช่วงหนึ่งสูงไม่เกิน ๒ เมตร และความกว้างของบันไดแต่ละขั้นต้องไม่น้อยกว่า ๑.๒ เมตร บันไดแต่ละขั้นควรห่างกันไม่เกิน ๑๗.๕ เซนติเมตร และบันไดทุกชั้นต้องมีราวและลูกกรง

๒.๒ ระเบียงหน้าห้องควรไม่น้อยกว่า ๒ เมตร และต้องมีรั้วระเบียงที่แข็งแรงเป็นแบบโปร่ง ซึ่งตั้งไม่ห่างเกินไป สูงไม่น้อยกว่า ๙๐ เซนติเมตร

๒.๓ อาคารทุกอาคารควรสร้างทางออกฉุกเฉินไว้ด้วยเพื่อป้องกันเหตุฉุกเฉิน

๒.๔ ตัวอาคารควรตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีทิศทางลมพัดผ่านและมีแสงสว่างพอเหมาะ

๒.๕ ตัวอาคารควรทาสีอ่อนๆ ที่สวยงามทั้งภายนอกและภายใน

^๕ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, เครื่องมือการประเมินมาตรฐานการศึกษา(ขั้นพื้นฐาน) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สถานที่: สำนักพิมพ์, ม.ป.ป., หน้า ๑๕-๑๗.

๒.๖ อาคารสถานศึกษาระดับปฐมวัยควรประกอบด้วยห้องต่างๆ เช่น ห้องธุรการ ห้องครูใหญ่ ห้องพักรุห้องประชุม ห้องเรียน ห้องเตรียมอาหาร ห้องนอน ห้องส้วม ห้องน้ำ ห้องพัสดุ ห้องพยาบาล ห้องกิจกรรม^๖

สรุปได้ว่า การจัดตั้งอาคารสถานที่ของเด็กปฐมวัยที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นหลัก นอกจากนี้บริเวณอาคารสถานที่จะต้องสะอาดมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ เหมาะสมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กมีความสุขสนุกสนานร่าเริงแจ่มใส

๔. สภาพแวดล้อม

บุญเยี่ยม จิตรดอน ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อเด็ก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัย สถานที่ให้การศึกษาอบรมเด็กในระดับนี้ควรจัดเตรียมทั้งสภาพภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สิ่งของเครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ ควรมีให้เพียงพอเหมาะสมกับวัยและความสนใจ และตกแต่งให้น่าดู จัดวางให้เด็กได้เลือกเล่นอย่างสนุกเลือกใช้และทดลองอย่างสะดวกสบายปลอดภัย สำหรับสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาควรจัดให้มีสภาพคล้ายคลึงบ้านของเด็กให้มากที่สุด เพื่อเด็กจะได้อบอุ่น มั่นใจ สนใจ รักและอยากมาสถานศึกษา ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนควรตกแต่งให้สวยงามและได้ประโยชน์ เช่น ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ และต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงาเพื่อความสวยงามและเพื่อความปลอดภัยพื้นสนามควรปรับให้เรียบสม่ำเสมอ ปลูกหญ้าเพื่อความสดชื่นน่าดู ควรดูแลความปลอดภัยไม่ให้มีเศษแก้วหินคมเพราะจะเป็นอันตรายต่อเด็กได้ บริเวณสนามควรดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อย มีที่ทิ้งขยะเป็นสัดส่วน ในสนามควรมีเครื่องเล่นสนาม และเครื่องเล่นสำหรับเด็กได้ออกกำลังกาย นอกจากนี้ควรมีที่เลี้ยงสัตว์ที่ให้ความสวยงามและฝึกนิสัยเด็กให้มีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์^๗

เบญญา แสงมลิ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

๑. สนามของสถานศึกษาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านร่างกาย และอารมณ์ของเด็ก สถานศึกษาปฐมวัยจึงควรจัดให้มีทั้งสนามหญ้าและสนามเด็กเล่น

๒. สวนที่มีอยู่ในสถานศึกษาเด็กปฐมวัยช่วยให้เด็กรักธรรมชาติและไม่ทำลายธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเด็ก การทำสวนจึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย

๓. สถานศึกษาเด็กปฐมวัยมีหน้าที่ปลูกฝังให้เด็กมีใจเมตตา กรุณาและรักสัตว์ ไม่รังแกสัตว์ จึงควรจัดให้มีที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ด้วย ส่วนมากจะจัดให้อยู่ใกล้กับสวน หรืออาจเลี้ยงสัตว์บางอย่างไว้ในห้องเรียนได้ ถ้าสัตว์เหล่านั้นไม่ทำให้ห้องมีกลิ่นสกปรก สนามเด็กปฐมวัยควรแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

๑. สนามหญ้า เป็นสนามที่ปลูกหญ้าไว้ใช้เป็นที่วิ่งเล่นของเด็ก อาจใช้เสมือนเป็นห้องเรียนเด็กก็ได้ สนามส่วนนี้ควรมีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงาแก่เด็ก

^๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว, (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๓๑

^๗ บุญเยี่ยม จิตรดอน, บทบาทของครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓๑.

๒. สนามเด็กเล่น สนามส่วนนี้จะเป็นที่ซึ่งจัดตั้งเครื่องเล่นสนามของเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เคลื่อนไหว ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ อันได้แก่ แขน ขา และลำตัว เด็กชอบปีนป่าย ห้อยโหน เครื่องเล่นสนามจึงมีลักษณะให้เด็กเล่นตามความต้องการโดยใช้แขนขาออกกำลังกายสถานศึกษาเด็กปฐมวัยส่วนมากมีเครื่องเล่นสนามประกอบด้วย ชิงช้า สะพานลื่น กระดานหก ราวโต้ ราวโหน โคร่ง ไม้ ม้าหมุน เรือไล่ บ่อทราย และเครื่องมือในการเล่น

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดตั้งเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็ก คือ เครื่องเล่นชนิดหนึ่งๆ จะต้องตั้งให้ห่างกันพอควร มีเนื้อที่ซึ่งขณะที่เด็กหมู่หนึ่งกำลังเล่นก็จะไม่วิ่งไปโดนหรือชนเด็กกลุ่มอื่นที่กำลังเล่นอยู่ และเครื่องเล่นสามในสถานศึกษาเด็กปฐมวัยอาจสร้างจากวัสดุในท้องถิ่นก็ได้^๔

นงนตร ธรรมบวร ได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม ถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ครูบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนนั้น ควรจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือมุมต่างๆ เช่น มุมภาษา ซึ่งรวมถึงหนังสือนิทานต่างๆ และเทปสำหรับให้เด็กฟังนิทาน หรือเรื่องราวต่างๆ มุมบาทสมมติ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมดนตรี มุมคอมพิวเตอร์ มุมวิทยาศาสตร์ และมุมคณิตศาสตร์ เป็นต้น ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกควรจัดให้มีสนามเด็กเล่น และมีอุปกรณ์เครื่องเล่นต่างๆ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก^๕

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพล และมีความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยต้องจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้เหมาะสม สวยงาม และปลอดภัย ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีในทุกๆ ด้าน ตามจุดประสงค์ที่ดีของสถานศึกษา

๕. อุปกรณ์และสื่อการสอน

พิทยาภรณ์ มานะจุติ ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนรู้ประเภทเครื่องเล่นต่างๆ ถือว่าเป็นอาหารกาย อาหารใจ และอาหารทางสมองอันจำเป็นอย่างหนึ่งที่เด็กจะต้องได้รับเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนายิ่งๆ ขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ในชีวิตของเด็กทุกๆ คน โดยเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียน (๐-๖-ขวบ) ถือเป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านต่างๆ เจริญเติบโตมีพัฒนาการ และมีค่าควรแก่การให้ความสนใจใส่ใจ สนใจ ส่งเสริม และช่วยเหลือ บิดามารดา ครู อาจารย์ หรือนักศึกษาตลอดจนบุคคล ที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กทุกฝ่าย จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจ ทำความเข้าใจและตอบสนองความต้องการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับการทำและการใช้สื่อประเภทเครื่องเล่นสำหรับเด็ก ซึ่งจะ เป็นประโยชน์อย่างมากในการช่วยการผลิตเครื่องเล่นทำเองให้แก่เด็ก ทำให้เกิดความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความสัมพันธ์ที่มีความหมายระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กมากยิ่งขึ้น ลักษณะของสื่อ หรือเครื่องเล่นที่ดีนั้น มีความเห็นว่าจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

^๔ เบญจา แสงมลิ, การจัดห้องเรียนและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเด็กปฐมวัย, เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ ๖-๑๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๔.

^๕ นงนตร ธรรมบวร, การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๖.

๑. เหมาะกับวัยและโครงสร้างเฉพาะวัยของเด็ก
๒. มั่นคง ทนทาน แข็งแรงไม่แตกสลายง่าย
๓. ไม่มีส่วนของสารพิษเจือปน เช่น สีหรือสารเคมีที่เป็นพิษ ส่วนความแหลมหรือของมีคม ต้องไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก
๔. ประกอบขึ้นง่าย ไม่ซับซ้อน ประหยัดเวลาในการทำงานและการเล่น
๕. ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตในเด็ก
๖. ระวัง ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้ อยากเห็นอยู่เสมอ
๗. เพิ่มประสิทธิภาพทางลักษณะและความสามารถเฉพาะวัย
๘. เสริมสร้างความสนใจและทัศนคติที่ดีแก่ผู้เล่น
๙. ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมในเด็กด้วยกัน
๑๐. เข้าใจและเล่นได้ไม่ยาก
๑๑. ช่วยเพิ่มพูนความรู้หลายด้านในเวลาอันสั้น
๑๒. ช่วยให้เด็กจดจำบทเรียนและประสบการณ์ได้นานขึ้น
๑๓. มีข้อบกพร่องน้อย และยากแก่การบอบสลาย มีการสาธิตและการทดลองก่อนการใช้เสมอ^{๑๐}

กฤษยา ตันติผลาวีระ ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญกับเด็กมาก เพราะสื่อช่วยให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ดีจากการใช้สัมผัสทั้ง ๕ การได้สัมผัสสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งวิธีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนสามารถทำได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑. การจัดหาสื่อการเรียนการสอนด้วยการซื้อ จำเป็นต้องใช้งบประมาณของหน่วยงาน จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่ต้องจัดซื้อ โดยมีครูเป็นผู้มีส่วนให้ข้อชี้แนะเพื่อให้การจัดหานั้นถูกต้องตรงตามความต้องการ ดังนี้

๑.๑ สื่อที่จัดซื้อนั้นต้องสนองตอบจุดประสงค์ของหลักสูตรการเรียนการสอน และให้ความหลากหลายในการพัฒนาเด็กและการเรียนรู้

๑.๒ จำนวนการจัดซื้อต้องสอดคล้องกับงบประมาณที่มี และความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน

๑.๓ สื่อการเรียนการสอนที่จัดซื้อต้องมีความจำเป็น ไม่สามารถจัดหาในรูปแบบอื่นได้

๑.๔ มีที่เก็บเหมาะสม สามารถรักษาคุณภาพและพร้อมนำไปใช้ได้อย่างสะดวก

๑.๕ สื่อการเรียนการสอนที่จัดซื้อต้องปลอดภัยสำหรับเด็ก ในด้านส่วนประกอบรูปร่าง สี กลิ่น ขนาด รวมถึงการดูแลรักษาความสะอาดที่สะดวกและปลอดภัย

๑.๖ เป็นที่น่าสนใจสำหรับเด็ก และเด็กสามารถนำไปเล่นไปเรียนได้ในกิจกรรมต่างๆ

๒. การจัดหาสื่อด้วยตัวครูเอง สื่อที่ครูจัดเตรียมเองได้เป็นสื่อที่ครูไม่ต้องลงทุนจัดซื้อ แต่เป็นสิ่งที่ครูสามารถทำเองได้ง่าย ประกอบด้วย

^{๑๐} พินยาภรณ์ มานะจติ, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการจัดการศึกษาระดับอนุบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๘, ภาควิชาการอนุบาลศึกษา, (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

๒.๑ สิ่งของเหลือใช้ต่างๆ เช่น ภาพจากหนังสือพิมพ์ที่ทิ้งแล้ว ครูสามารถนำมาจัดกิจกรรมต่างๆ ได้หลายรูปแบบ

๒.๒ สิ่งของจากธรรมชาติ ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ ดิน หิน ผัก ผลไม้ เป็นต้น

๒.๓ สิ่งประดิษฐ์จากครู เช่น บัตรคำ บัตรภาพ^{๑๑}

เยาวพา เดชะคุปต์ ได้กล่าวถึง สื่อ (Media) คือเครื่องมือในการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ด้านต่างๆ การเลือกสื่อเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสม พ่อ แม่ และครูควรมีความเข้าใจในเรื่องของพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ และเข้าใจประเภทของสื่อ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเลือกใช้ และจัดหาซื้อสื่อได้ตรงกับความต้องการและมีประโยชน์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และได้ประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด^{๑๒}

บุรชัย ศิริมหาสาร ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) ว่าเป็นตัวกลางที่ช่วยนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนทำให้การสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. สื่อที่เป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ (Hardware) เช่น เครื่องฉายสไลด์ โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อประเภทนี้ต้องอาศัยความรู้ในแบบต่างๆ มารับผ่านเครื่องมือไปสู่ผู้เรียน

๒. สื่อที่เป็นวัสดุ (Software) เป็นวัสดุสิ้นเปลืองที่ใช้แล้วหมดไป เช่นฟิล์มสไลด์ ฟิล์มภาพถ่าย รูปภาพ แผ่นที่ ถูกโลกจำลอง เป็นต้น สื่อประเภทนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นสื่อที่ครูต้องถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ในลักษณะของภาพ เสียง และตัวอักษร ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๓. สื่อที่เป็นเทคนิคหรือวิธีการสอนแบบต่างๆ (Techniques or Method) ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น เกมการศึกษา บทบาทสมมติและกรณีตัวอย่าง^{๑๓}

อัมภา บุญช่วย ได้กล่าวถึง หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอนและหลักการเตรียมสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอน เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน เลือกหาสื่อที่หาง่ายมีประสิทธิภาพ ใช้สื่อตามความเหมาะสม ตรงกับเนื้อหาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้อง เป็นสื่อที่ใช้การได้ดี คุ้มกับราคา คุ้มกับเวลา มีความสอดคล้องกับวิธีการสอนและผู้สอนมีการทดสอบก่อนใช้จริง^{๑๔}

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กมาก สถานศึกษาจึงต้องจัดหาสื่อให้พร้อมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

^{๑๑} กุลยา ตันติผลาชีวะ, การจัดสื่อการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย, วารสารการศึกษาปฐมวัย, ๒๕๔๙, หน้า ๑๐-๑๖.

^{๑๒} เยาวพา เดชะคุปต์, การพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย, วารสารการศึกษาปฐมวัย, ๒๕๕๐, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๑๓} บุรชัย ศิริมหาสาร, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙-๕๐.

^{๑๔} อัมภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๑.

ของเด็กอาจจะเป็นสื่อที่จัดซื้อมา หรือครูจัดทำเองซึ่งการเลือกใช้สื่อจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการเล่น ประโยชน์และประสิทธิภาพในการเล่น รวมถึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทรัพยากรด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์สำหรับระดับปฐมวัยนั้น สื่อและอุปกรณ์ทุกประเภทมีความสำคัญหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพและวิธีการที่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับเด็ก ผู้จัดสามารถนำสิ่งที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ได้ทันที หรือนำมาดัดแปลงสร้างสรรค์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีประโยชน์และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่จะมีคุณภาพสูงขึ้น อยู่ที่ว่าอุปกรณ์นั้นมีความเหมาะสมกับเด็ก ซึ่งเป็นผู้เล่น และผู้ใหญ่ที่ช่วยจัดหาซื้อสร้างให้เด็กว่ามีความเข้าใจและวิเคราะห์คุณค่าของสื่อเหล่านั้นเพียงใด ความเข้าใจและการวิเคราะห์เป็นการช่วยให้เด็กนำอุปกรณ์ไปเล่นได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์กับตนเอง ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

ในส่วนงบประมาณเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก ที่นำมาใช้บริหารงาน เพื่อจะส่งผลต่อการพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ กระบวนการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

กระบวนการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ประกอบด้วย นโยบายและการวางแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ การพัฒนาบุคลากร และการนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. นโยบายและการวางแผน

กุลธน ธนาพงศธร และอนันต์ เกตุวงศ์ ได้กล่าวว่านโยบายหมายถึง แนวทางกว้างๆ ที่องค์การหนึ่งๆ กำหนดขึ้น เพื่อชี้้นำให้มีการกระทำต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมา ซึ่งนโยบายควรมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเป้าหมายนั้นๆ จะต้องสอดคล้องหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม

๒. ต้องมีลักษณะเป็นแนวทางหรือหลักการที่ประสงค์จะให้เป้าหมายที่ทำได้ บรรลุผลสำเร็จได้ การกำหนดแนวทางหรือหลักการเพื่อนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ และรายละเอียดต่างๆ ที่กำหนดไว้เป็นแนวทางหรือหลักการนั้น จะต้องกำหนดเอาไว้ในนโยบายด้วย ดังนั้น นโยบายจึงควรมีข้อความที่อธิบายถึงขอบเขตบรรยากาศ ตลอดจนลักษณะของการปฏิบัติต่างๆ

๓. ต้องเป็นทางเลือกทางหนึ่งของการตัดสินใจ เพื่อให้มีการกระทำหรืองดเว้น ไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และการเลือกแนวทางเลือกใดนั้น จะต้องผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่า เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างดีที่สุด เหมาะสมที่สุดและถูกต้องที่สุด

๔. ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่นำไปได้ในสภาพแวดล้อม ในขณะนั้น คือ มีความเป็นไปได้ในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ^{๑๕}

^{๑๕} กุลธน ธนาพงศธร และอนันต์ เกตุวงศ์, การกำหนดนโยบายและการวางแผนทางบริหาร, เอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผนและการบริหารระบบสารสนเทศ หน่วยที่ ๑-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

อุทัย บุญประเสริฐ ได้กล่าวถึง การวางแผน คือ เครื่องมือที่สำคัญในการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นงานตั้งแต่เริ่มแรกและเป็นงานต่อเนื่องโดยตลอดในกระบวนการบริหารและการจัดการหน่วยงาน หรือของระบบการบริหารองค์การทั้งระบบ การวางแผนนั้นมิได้จบลงที่ตัวแผน แต่เป็นงานที่ครอบคลุมทั้งการจัดทำแผน (Planning) การนำแผนออกปฏิบัติหรือบริหารแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ที่ให้ได้ข้อมูลที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของแผน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงาน^{๑๖}

ประชุม รอดประเสริฐ ได้กล่าวถึงเป็นกระบวนการกำหนดทางเลือกในการดำเนินงานในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยวิธีการที่ให้ประโยชน์สูงสุดหรือเป็นกระบวนการจัดทำกับข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ได้ผลงานหรือผลผลิตที่ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสม รวมทั้งระบุถึงวิธีการที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรที่จำเป็นเหล่านั้นด้วย^{๑๗}

สมานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ ได้กล่าวถึงสำคัญของการวางแผนไว้ดังนี้

๑. ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เนื่องจากการวิเคราะห์ทางเลือก เพื่อให้ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด แต่ได้ผลมากที่สุด

๒. ให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงานให้เป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ เพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน

๓. ลดความขัดแย้งในองค์การ เนื่องจากการกำหนดขั้นตอนในการทำงานตลอดจนบทบาทหน้าที่ ช่วยให้การงานไม่สับสนซ้ำซ้อน

๔. ให้ผู้บริหารสามารถคาดคะเนล่วงหน้าถึงปัญหาและอุปสรรคอันอาจเกิดขึ้นได้ทั้งด้านดีและเลว

๕. ให้สามารถควบคุมงานได้อย่างมีระบบและไม่ก่อให้เกิดผลในทางลบ

๖. ให้การพัฒนาองค์การเป็นไปอย่างทันเหตุการณ์ เนื่องจากการได้มีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีระบบ ทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและมีการดำเนินงานที่ทันต่อเหตุการณ์

๗. ช่วยให้การจัดพัฒนาทุกด้านทุกระดับสอดคล้องต้องกัน เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร

๘. ให้เกิดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่มีกิจกรรมเหมือน คล้ายคลึงและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

๙. ให้องค์การสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ แม้การวางแผนจะเกี่ยวข้องกันกับการคาดการณ์ล่วงหน้า^{๑๘}

^{๑๖} อุทัย บุญประเสริฐ, การวางแผนการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔.

^{๑๗} ประชุม รอดประเสริฐ, นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๓.

^{๑๘} สมานจิตร สุคนธ์ทรัพย์, การวางแผนโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๙-๑๐.

สรุปได้ว่า นโยบายและการวางแผนในการบริหาร มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะจะเป็นแนวทางนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ช่วยให้ผู้บริหารคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นได้

๒. การจัดประสบการณ์

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ได้กล่าวถึง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ๔ - ๕ ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การเลือกกิจกรรมครอบคลุม ดังนี้

๑. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่ว ในการใช้อวัยวะต่างๆ ควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กเล่นอิสระ กลางแจ้ง เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

๒. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัสเล่นเกมต่อภาพ ผูกช่วยตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ

๓. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว อาจจัดกิจกรรมโดยใช้การเคลื่อนไหว และจังหวะตามจินตนาการ สิ่งต่างๆ อย่างอิสระ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นบล็อก

๔. การพัฒนาความคิด เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา เชื่อมโยงการมาพูดคุยกับเด็ก ถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ หรือจัดให้เด็กเล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย ผูกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

๕. การส่งเสริมให้เด็กได้เลือก และตัดสินใจ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเล่น หรือทำกิจกรรมอย่างเสรีตามความสนใจ และความต้องการของตนเอง จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

๖. การส่งเสริมลักษณะนิสัย และทักษะในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ^{๓๙}

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ ๔-๕ ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

^{๓๙} สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง, คู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สถานที่: สำนักพิมพ์, ม.ป.ท., ๒๕๔๕, หน้า ๒๓.

๑. หลักการจัดประสบการณ์

๑.๑ จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

๑.๓ จัดให้เด็กได้รับพัฒนาการโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

๑.๔ การจัดประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

๑.๕ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

๒. แนวทางการจัดประสบการณ์

๒.๑ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

๒.๒ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทั้ง ๕ ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

๒.๓ จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

๒.๔ จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิดวางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดเห็นโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

๒.๕ ประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

๒.๖ จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

๒.๗ จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๒.๘ จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

๒.๙ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการด้วย

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

๑. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ ๔-๕ ปี สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ซึ่งมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

๑.๑ หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

๑.๑.๑ กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

๑.๑.๒ กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า ๒๐ นาที

๑.๑.๓ กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง เป็นต้น ควรใช้เวลาประมาณ ๔๐-๖๐ นาที

๑.๑.๔ กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท

๑.๒ ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี เด็กได้เล่นอิสระ

๑.๒.๒ การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน

๑.๒.๓ การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ชื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามแต่โอกาสเอื้ออำนวย

๑.๒.๔ การพัฒนาสังคมนิสัย ให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกันผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำอยู่เสมอ

๑.๒.๕ เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ การพัฒนาความคิด เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กเล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

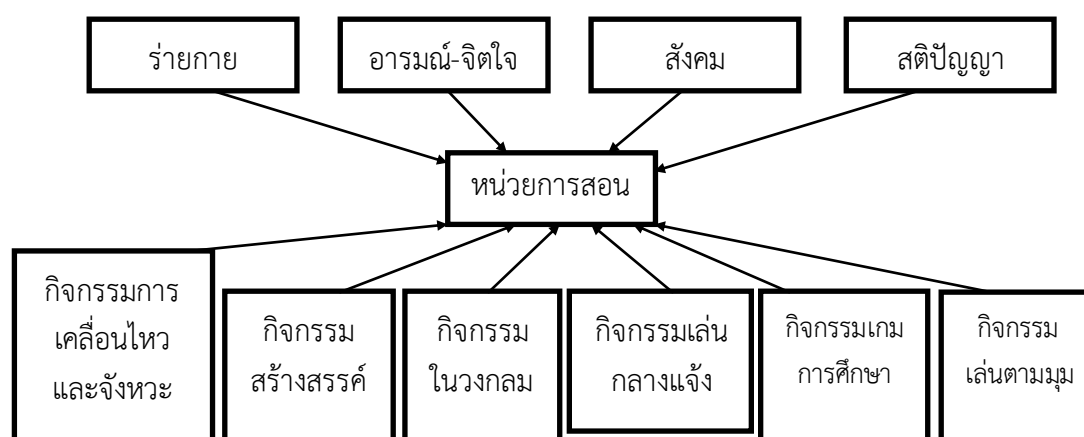
๑.๒.๖ การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทาง

ภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา

๑.๒.๗ การส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัวโดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ^{๒๐}

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งการจัดประสบการณ์ที่ดีจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี และเหมาะสมตามวัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการทำการรายการประสบการณ์ เนื้อหาที่จะมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กได้พัฒนาตามจุดหมายทั้ง ๔ ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยผ่านหน่วยการสอนดังแผนภาพ

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงการจัดประสบการณ์และเนื้อหาที่นำมาใช้จัดกิจกรรมให้กับเด็ก

๓. การประเมินพัฒนาการ

ผลที่ได้รับจากการประเมินผล การประเมินผลของเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมของเด็ก ผลของการประเมินจึงควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ตลอดจนนำมาแก้ไขพฤติกรรม

หลักการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย มีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ต้องประเมินทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ไม่ควรแยกประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง

^{๒๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย, สถานที่: สำนักพิมพ์, ม.ป.ท., ๒๕๔๖, หน้า ๓๙-๔๒.

๒. การประเมินเป็นกระบวนการ ส่วนหนึ่งของการจกกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูและผู้เกี่ยวข้องจึงต้องดำเนินการประเมินตลอดปี ทั้งก่อนเริ่มและหลังดำเนินโครงการ รวมทั้งระหว่างดำเนินโครงการ เพื่อจะได้ทราบว่าเมื่อเด็กมาจากการบ้านมีความสามารถระดับใด การประเมินภายหลังที่เด็กอยู่ที่สถานศึกษาเด็กปฐมวัยมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง จะช่วยให้ทราบความก้าวหน้าของเด็ก สำหรับการประเมินระหว่างดำเนินโครงการหรือระหว่างการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้ครูรู้จักเด็ก สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กได้ การประเมินผลแต่ละขั้นตอนล้วนมีประโยชน์ ครูและผู้ดูแลเด็กจึงควรทำการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ควรประเมินผลปีละ ๒ ครั้ง

๑. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัยทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงจะสามารถประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง

๒. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม สำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เพื่อให้ได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้อง

๓. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ ซึ่งก่อนการประเมินต้องศึกษาวิธีการใช้เครื่องมืออย่างละเอียดและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

๔. การประเมินและสรุป ซึ่งต้องดูจากผลการประเมินหลายๆ ครั้ง

๕. รายงานผล ซึ่งต้องพิจารณาว่าจะต้องส่งผลการประเมินให้กับใครบ้าง เพื่ออะไรและต้องใช้รูปแบบใดในการรายงาน เพื่อผลที่จะได้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

๖. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนและต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กของตน ตลอดจนสามารถนำความคิดเห็นจากผู้ปกครองมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเด็กต่อไป

การประเมินพัฒนาการ ถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง จึงควรมีช่วงเวลาในการดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ก่อนเรียน จัดทำข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคลโดยให้ผู้ปกครอง กรอกข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ปกครอง โดยมี ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลประวัติสุขภาพ ข้อมูลลักษณะนิสัย

๒. ระหว่างเรียน จัดทำเครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กตามสถานการณ์จริง ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับตัวเด็ก โดยรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ ด้าน มีการจดบันทึกอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความสามารถ หรือศักยภาพของเด็กแต่ละคน

๓. หลังเรียน ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจะต้องนำมาประเมินพัฒนาการ สรุป และเขียนรายงานผลพัฒนาการลงในสมุดรายงานประจำตัวทุกภาคเรียน

การประเมินพัฒนาการ เป็นการประเมินทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กแต่ละวัน ควรยึดหลักดังนี้

๑. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาเด็ก

๒. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

๓. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
 ๔. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึก
 ๕. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็กรวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้านเด็กที่มีพัฒนาการทุกด้านตามวัยอย่างสมดุล จะเป็นเด็กที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งรอบตัวได้อย่างราบรื่น มั่นคง และเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในขั้นที่สูงขึ้นต่อไปการประเมินและรายงานพัฒนาการเด็กโดยรวมในทุกๆ ด้าน ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมความสามารถของเด็กทุกๆ ส่วนที่ประกอบเป็นตัวเด็ก ได้แก่

๑. การประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย

- ๑.๑ โครงการสร้างสัดส่วนและขนาดของร่างกาย
- ๑.๒ ความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่
- ๑.๓ ความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์

ระหว่างมือกับตา

๑.๔ ภาวะสุขภาพโดยรวม

๒. การประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ

- ๒.๑ พฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ
- ๒.๒ ความสามารถในการรับรู้/ยอมรับความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง
- ๒.๓ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์
- ๒.๔ ความสามารถในการรับรู้/ยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น

๓. การประเมินพัฒนาการด้านสังคม

- ๓.๑ ความสามารถในการปรับตัวและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น
- ๓.๒ ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง
- ๓.๒ ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

๔. การประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญา

- ๔.๑ ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้สิ่งรอบตัว
- ๔.๒ ความสามารถในการใช้ภาษาและความจริง
- ๔.๓ ความสามารถในการใช้ความคิดและเหตุผล
- ๔.๔ ความสามารถในการใช้ความคิดสร้างสรรค์

วิธีการประเมินพัฒนาการ ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัย หรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก สามารถประเมินพัฒนาการของเด็กได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่เริ่มรับเด็กตอนเช้า จนกระทั่งผู้ปกครองมารับกลับบ้าน การเลือกวิธีการประเมินอาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือผสมผสาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ประเมินวิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กเล็ก^{๒๑}

นิตยา ภัสสรศิริ ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

^{๒๑} คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, แนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาชั้นเด็กเล็ก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑.

๑. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อความเข้าใจพฤติกรรมขณะใดขณะหนึ่ง หรือเพื่อศึกษาพัฒนาการของเด็กช่วงระยะเวลาที่กำหนดในการประเมิน

๒. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งพ่อแม่ ครู และผู้เลี้ยงเด็ก เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมด

๓. เด็กปฐมวัยควรได้รับการประเมินพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กที่มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย การประสานสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการด้านต่างๆ จะทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป

๔. การพัฒนาความพร้อมหรือพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัย ต้องอาศัยปัจจัยทางด้านอาหาร การได้รับความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจและความจริงใจจากผู้ใหญ่ ตลอดจนการปรับประสบการณ์ที่เหมาะสม เพื่อเป็นแรงเสริมการพัฒนาให้แก่เด็ก เด็กที่มีพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัยจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและส่งเสริมการพัฒนาด้านความพร้อม

๕. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กรู้จักและเข้าใจเด็ก ในด้านความสนใจ ความต้องการ ทักษะ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์ให้ตรงกับความต้องการและความต้องการของเด็ก

๖. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ผลการประเมินควรนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก ผลการประเมินควรนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมมาให้เหมาะสมกับเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

๗. ในการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้ยึดหลักการสำคัญ คือ ควรประเมินพัฒนาการทุกด้าน เลือกวิธีการประเมินและพฤติกรรมที่จะประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน ใช้มาตรฐานเดียวกันในการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กวัยเดียวกัน สรุปผลการประเมินโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินหลายๆ ครั้ง สรุปผลตามข้อมูลที่ปรากฏและขจัดความลำเอียงในการตีความ

๘. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่ใช้การสังเกตแล้วจดบันทึกในรูปแบบของระเบียบพฤติกรรม แบบตรวจสอบรายการ และมาตราประมาณค่า นอกจากการสังเกตแล้วยังมีการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง การใช้แบบทดสอบ การเก็บตัวอย่างผลงานของเด็ก และการทำแผนภาพสังคมมิติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินผล การประเมินผลของเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมของเด็ก ผลของการประเมินจึงควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ตลอดจนนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พัฒนาไปตามวัย

หลักการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย มีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑. การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ต้องประเมินทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่ควรแยกประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง

๒. การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูและผู้เกี่ยวข้องจึงต้องดำเนินการประเมินตลอดปี ทั้งก่อนเริ่มและหลังดำเนินโครงการ รวมทั้งระหว่างดำเนินการ เพื่อจะได้ทราบว่าเมื่อเด็กมาจาบ้านมีความสามารถระดับใด การประเมินผลหลังจากที่เด็กอยู่ที่สถานศึกษามาช่วงเวลาหนึ่ง จะช่วยให้ทราบความก้าวหน้าของเด็กสำหรับการประเมินระหว่างดำเนินโครงการหรือระหว่างการเรียนรู้การสอน จะช่วยให้ครูรู้จักเด็กสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความถนัดของเด็กได้ การประเมินผลแต่ละขั้นตอนล้วนมีประโยชน์ ครูและผู้ดูแลเด็กจึงควรทำการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรประเมินผลเพียงครั้งเดียวในรอบ ๑ ปี

๓. ในการประเมินพฤติกรรมของเด็ก ควรประเมินหลายๆ ครั้งก่อนที่จะสรุปผล ทั้งนี้เพื่อให้ข้อสรุปตรงกับข้อเท็จจริง โดยผู้ประเมินจะต้องศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กแต่ละข้อ เพื่อช่วยในการสรุปผลการประเมินมีหลักการถูกต้อง เชื่อถือได้

๔. ผลการประเมินเด็กเป็นรายบุคคลถือเป็นความลับ ไม่ควรเปิดเผยแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสำหรับเด็ก

๕. การเลือกวิธีการประเมินผลต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะประเมิน

๖. เลือกพฤติกรรมที่จะประเมิน ให้พิจารณาวัตถุประสงค์ของการประเมิน

๗. ในการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กด้วยกันต้องใช้มาตรฐานเดียวกัน เช่น แบบทดสอบที่มีความยากง่ายระดับเดียวกัน เป็นต้น

๘. การตีความหรือสรุปผลการประเมินต้องมีความเป็นปรนัย กล่าวคือ แปลผลตามข้อมูลที่ปรากฏ อย่าใช้ความลำเอียงส่วนตัวในการตีความสำหรับเด็กบางคนหรือตีความในแต่ละครั้ง ข้อมูลที่ได้จะไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ทำให้แก้ปัญหาไม่ตรงจุด ถ้าเป็นไปได้ควรมีผู้ประเมินมากกว่า ๑ คน

วิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จะต่างจากการประเมินเด็กประถมศึกษาเด็กปฐมวัยได้รับการประเมินจากการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ระดับการศึกษาอื่นๆ มักเน้นการใช้การสอบข้อเขียน ด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องขยันจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กแล้วเก็บในแฟ้มประจำตัวของเด็กให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการอบรมบ่มนิสัยสังคม หรือการอบรมเลี้ยงดูต่อไป^{๒๒}

สรุปได้ว่า การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ทราบถึงพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่ต้องการประเมิน

๔. การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในองค์กร มีวิธีการหลากหลายรูปแบบซึ่ง

วิน เชื้อโพธิ์หัก ได้กล่าวถึงวิธีปฏิบัติกัน ดังนี้

^{๒๒} นิตยา ภัสสรศิริ, การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย, เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ ๑๑-๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๘๔๐-๘๔๔.

๑. การปฐมนิเทศ เป็นการแนะนำให้บุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในองค์กร หรือบุคลากรเก่าที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ใหม่ได้รู้จักงานในหน้าที่รับผิดชอบที่ปฏิบัติ

๒. การสอนงาน เป็นการช่วยให้บุคลากรที่ได้รับการสอนมีประสบการณ์ตามความต้องการของผู้สอน ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้แนะนำให้รู้จักการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง โดยการสอนงานอาจเป็นวิธีการที่หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้อื่นที่มีประสบการณ์มากกว่าหรืออยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้รับการสอนเป็นผู้ดำเนินการ อาจเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว หรือบางครั้งอาจสอนกันเป็นกลุ่มก็ได้

๓. การส่งไปดูงาน เป็นสิ่งที่ทำให้บุคลากรได้เห็นการปฏิบัติงานขององค์กรที่ไปดูจะได้เห็นรูปแบบของจริงด้วยตนเอง ได้พบบุคลากรผู้ปฏิบัติงานขององค์กรมีโอกาสได้ซักถามปัญหาหรือผู้ปฏิบัติได้เห็นกริยาอาการอิริยาบถต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ได้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติงานและเข้าใจขั้นตอนการทำงานจากของจริง

๔. การส่งไปศึกษาต่อ เป็นการพัฒนาบุคลากรที่วิธีหนึ่ง เพราะบุคลากรได้มีโอกาสไปหาความรู้ทักษะเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบอยู่ โดยเฉพาะแนวคิดและความรู้ใหม่ๆ

๕. การมอบอำนาจความรับผิดชอบให้สูงขึ้น เป็นการพัฒนาบุคลากรประจำการให้เรียนรู้งานขณะปฏิบัติงาน เพราะผู้ได้รับมอบอำนาจความรับผิดชอบจะมีโอกาสและต้องศึกษางานที่ตนเองรับผิดชอบ ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นเป็นอย่างดี จึงจะสามารถตัดสินใจทำงานตามที่ได้รับมอบอำนาจรับผิดชอบ

๖. การสับเปลี่ยน โยกย้ายหน้าที่ เป็นการพัฒนาบุคลากรประจำการวิธีหนึ่งการสับเปลี่ยน โยกย้ายหน้าที่จะทำให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้งานมากขึ้น เพราะการทำงานในองค์กรมากต่างๆ จะเกิดผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีต่อเมื่อบุคลากรในองค์กรได้ทำงานประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

๗. การทำหน้าที่ผู้ช่วย เป็นการฝึกให้บุคลากรที่ได้รับมอบหมายได้เรียนรู้งานในตำแหน่งที่สูงขึ้น ในระหว่างที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยก็จะได้รับการแนะนำจากหัวหน้างาน รู้จักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง รู้วิธีการทำงาน รู้วิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบต่อไป เป็นการเริ่มพัฒนาตนให้รู้จักคนทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ

๘. การให้รักษาการแทน ใช้อีกตำแหน่งต่างๆ ที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ผู้ทำหน้าที่รักษาราชการแทนจะมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นงานในตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

๙. การให้เข้าร่วมประชุมในโอกาสต่างๆ การที่บุคลากรในองค์กรไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมแทนผู้บริหารก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาบุคลากรนั้น

๑๐. การจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานในการทำงาน สถานศึกษาควรจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร เพราะจะทำให้บุคลากรได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวต่างๆ ของการปฏิบัติงานอย่างรวดเร็วและทันกับเหตุการณ์

๑๑. การฝึกระหว่างศึกษาอบรมทำให้บุคลากรได้เรียนรู้งานที่ตนเองฝึกงาน มักเป็นงานที่ปฏิบัติในองค์กร จึงทำให้ผู้ฝึกงานเกิดทักษะเบื้องต้นที่ดี

๑๒. การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการหนึ่งที่บุคลากรจะได้รับความรู้แนวคิดใหม่ๆ เจตคติและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการจัดหรือการเข้าร่วมกิจกรรม

๑๓. การฝึกอบรม การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาบุคลากรที่นิยมทำกันมาก และถ้าจัดได้ดีจะเป็นการพัฒนาบุคลากรที่ดีที่สุด^{๒๓}

สรุปได้ว่า รู้แบบการพัฒนาบุคลากรนั้นมีหลากหลายรูปแบบ การเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรต้องคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรและความต้องการของบุคลากรด้วย เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงองค์การนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องจัดโครงการพัฒนาบุคลากรอยู่ตลอดเวลาด้วยเหตุผลสำคัญ ดังนี้

๑. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตลอดจนวิธีการทำงานซึ่งต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่องค์การจะต้องพยายามให้บุคลากรก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

๒. การลงทุนเพื่อพัฒนาบุคลากร ย่อมจะได้ผลประโยชน์กลับคืนในระยะยาว นอกจากจะเป็นการสร้างคนเพื่อรับกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น อันจะทำให้ผลงานเป็นไปได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๓. ในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานนั้น ถึงแม้จะได้กระทำอย่างพิถีพิถันเพียงใดก็ตามเมื่อคนเข้าทำงานก็ต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ไม่เพียงแต่การเปลี่ยนแปลงเพื่อรับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปเท่านั้น ความรู้สึกนึกคิด ความคาดหวัง เจตคติที่มีต่องาน เหล่านี้ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงสภาพความรู้สึกนึกคิดนำทางที่ดีต่อองค์การ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรนั้น มี ๒ ประการ คือ เพื่อองค์การ และเพื่อบุคลากรเอง

๑. วัตถุประสงค์ขององค์การ

๑.๑ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๑.๒ เพื่อลดความสูญเสียอันเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือความประมาทเลินเล่อ รวมทั้งความไม่รู้จักวิธีการทำงาน

๑.๓ เพื่อลดอุบัติเหตุอันอาจเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติงานเองหรือต่อหน่วยงาน

๑.๔ เพื่อพัฒนาความเข้าใจระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับหัวหน้า เพราะจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ความเข้าใจที่กว้างไกลแตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งอาจขจัดลงได้ด้วย ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และยอมนำมาซึ่งความพอใจในการทำงานต่อไป

๑.๕ เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มทั้งด้านการผลิตและการจัดระบบการจัดการ

๑.๖ เพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรสำหรับงานที่อาจจะขยายขึ้น หรือทดแทนคนที่ต้องเปลี่ยนหน้าที่ หรือคนที่ต้องสูญเสียไป

๒. วัตถุประสงค์ของบุคลากรในองค์กร

^{๒๓} วิน เชื้อโพธิ์หัก, การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐-๒๒.

๒.๑ เพื่อสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าอันเป็นความต้องการระดับสูง
ของบุคคล

๒.๒ เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจในการทำงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึก
ว่าได้รับความเอาใจใส่ และแลเห็นคุณค่าจากองค์กร อันก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร

๒.๓ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน

๒.๔ เพื่อลดอุบัติเหตุหรือความสูญเสียทั้งวัสดุ และตัวผู้ปฏิบัติเอง

๒.๕ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในเหตุผล นโยบาย และความจำเป็นในการ
ดำเนินงานของผู้บริหารในองค์กรหรือหน่วยงาน

จากความจำเป็นและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากร พอสรุปได้ว่า การพัฒนา
บุคลากรจำเป็นต้องพัฒนาตลอดเวลา เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กร
ซึ่งการพัฒนาบุคลากรทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร เป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้บุคลากร เป็น
การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรซึ่งจะส่งผลถึง
ประสิทธิภาพขององค์กร^{๒๔}

นงนุช วงษ์สุวรรณ ได้กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการนำเอาศักยภาพของ
มนุษย์แต่ละคนมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร และให้แต่ละคนเกิด
ความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร ตระหนักในคุณค่าของตนเอง เพื่อนร่วมงาน และองค์กร และต้องพิจารณา
ทั้งลักษณะขององค์กรและบุคคลว่ามีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และ
ต้องพัฒนาอีกเท่าไร ความสามารถเดิม หรือศักยภาพมีระดับใด และต้องการพัฒนาไปสู่ระดับใด และ
ที่สำคัญคือจะใช้วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุดและคุ้มค่าที่สุด และ
ได้กล่าวถึงหลักการการพัฒนามนุษย์เพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. บุคลากรทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนขึ้นได้ทั้งด้านความรู้ ด้าน
ทักษะและเจตคติ หากมีแรงจูงใจที่ดีพอ

๒. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การสรรหา
การคัดเลือก นำมาสู่การพัฒนาในระบบสถานศึกษา

๓. วิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีหลายวิธี จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับ
ลักษณะขององค์กรและบุคลากร

๔. จัดให้มีระบบการประเมินการพัฒนาความสามารถของบุคลากรเป็นระยะๆ เพื่อ
ช่วยแก้ไขบุคลากรบางกลุ่มให้พัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้ผู้มีขีด
ความสามารถสูงได้ก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งที่ต้องการใช้ความสามารถสูงขึ้น

๕. สถานศึกษาจะต้องจัดระบบทะเบียนบุคลากรให้เป็นปัจจุบันที่สามารถตรวจสอบ
ความก้าวหน้าเป็นรายบุคคล

๖. การพัฒนาบุคลากรจะต้องทำทุกด้าน คือด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้
ความสามารถ ด้านจิตใจ หรือด้านคุณธรรมให้ควบคู่กันไป

^{๒๔} พันธ์ หันนาคินทร์, **ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๗-๗๘.

๗. องค์การจะต้องคำนึงถึงความมั่นคง และความก้าวหน้าของบุคลากรทุกคนใน องค์การควบคู่กับความก้าวหน้าขององค์การ องค์การจะอยู่ไม่ได้หากขาดบุคลากรที่มีกำลังกาย กำลังใจและสติปัญญาทุ่มเทให้กับองค์การ^{๒๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการนำเอาศักยภาพของมนุษย์มาใช้ในการ ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์การ และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์การ ตระหนักในคุณค่า ของตนเอง เพื่อนร่วมงานและองค์การ โดยใช้กระบวนการพัฒนาบุคลากรมาใช้ในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์

๕. การนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน

ประธาน เสรีรัฐปัญญา ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่เปิด สอนระดับปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานบริหารและวิชาการ
๒. เพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามความมุ่ง หมายที่วางไว้
๓. เพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำ ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยทั้งให้สามารถแก้ปัญหาได้
๔. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และให้กำลังใจครูผู้สอนระดับปฐมวัย
๕. เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในระบบงาน
๖. เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น^{๒๖}

เยาวพา เดชะคุปต์ ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และเพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรม และการบริหารการศึกษาระดับ ปฐมวัย
๒. เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับคู่มือครู แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการ วัสดุ ผล ประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อให้ครูมีความรับผิดชอบ และสามารถปรับปรุงพัฒนาการทางร่างกาย และ การเติบโตด้านการเตรียมความพร้อม และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับความพร้อมของเด็ก ตลอดจน การพัฒนาด้านสังคม และกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

การนิเทศการศึกษาสามารถทำได้ใน ๔ ลักษณะ คือ

๑. การนิเทศเพื่อการแก้ไข (Corrective Supervision) เป็นการนิเทศช่วยเหลือ แก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาดในการสอนหรือการปฏิบัติงานของวิชาการ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี ยิ่งขึ้น

^{๒๕} งามนุช วงษ์สุวรรณ, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

^{๒๖} ประธาน เสรีรัฐปัญญา, เอกสารชุดอบรมบุคลากรทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ; หน่วย ที่ ๙ การนิเทศการศึกษาชั้นเด็กเล็ก, (กรุงเทพมหานคร : ชูติมาการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

๒. การนิเทศเพื่อป้องกัน (Perventive Supervision) เป็นการนิเทศเพื่อป้องกันมิให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องใช้ประสบการณ์โดยรอบคอบ คาดคะเนว่ามีปัญหาและความยุ่งยากทางวิชาการที่รออยู่เบื้องหน้าว่ามีอะไรบ้าง แล้วร่วมกับครูวางแผนที่จะป้องกันมิให้เกิดปัญหานั้นๆ ขึ้น

๓. การนิเทศเพื่อก่อให้เกิด (Conctructive Supervision) เป็นการนิเทศการศึกษาที่มุ่งสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในกาลข้างหน้ามากกว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต เป็นการนิเทศด้วยการแนะนำให้ครูรู้จักวิธีการสอนใหม่ๆ แปลกๆ ให้ทดลองใช้แล้ววิเคราะห์ว่าวิชาใดดีไม่ดียังไร พยายามส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกสบายใจและเต็มใจที่จะทำงาน และหาทางส่งเสริมให้ครูเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพด้วยการหาวิธีดำเนินงานที่ทันสมัยอยู่เสมอ

๔. การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (Creative Supervision) เป็นการนิเทศที่พยายามดึงเอาความสามารถพิเศษของครูให้ปรากฏและให้ครูนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อกิจการงานการนิเทศจะมุ่งสิ่งที่ปลุกความรู้ พลังกาย และพลังใจ ของครูให้ช่วยกันคิดสร้างสรรค์ความก้าวหน้าแก่การงานให้ครูได้มีโอกาสสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยตนเอง^{๒๗}

สรุปได้ว่า การนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคลากร โดยเฉพาะครูผู้ดูแลเด็กได้ทราบถึงขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการนิเทศมีวิธีการที่หลากหลายซึ่งจะใช้รูปแบบโดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์

๒.๔ ผลผลิตของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

๑. พัฒนาการของเด็ก

กรมวิชาการ ได้พูดถึงคุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ ๔-๕ ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กมีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ ๔-๕ ปี ดังนี้

เด็กอายุ ๔ ปี

๑. พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถกระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้น-ลง บันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปลี่เหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้และกระฉับกระเฉงไม่ชอบบอญ่เฉย

^{๒๗} เยาวพา เดชะคุปต์, การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๔.

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น ชอบท้าทายผู้ใหญ่ และต้องการให้คนอื่นฟัง คนสนใจ

๓. พัฒนาการด้านสังคม เด็กสามารถแต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง เล่นร่วมกับคนอื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง แบ่งของให้คนอื่น และเก็บของเล่นเข้าที่

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถจำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๔ ได้ บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ สนทนา

๕. ได้ตอบเล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น และรู้จักใช้คำถาม “ทำไม”

เด็กอายุ ๕ ปี

๑. พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถกระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ได้รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้น-ลง บันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนรูปรสามเหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนดได้ ใช้ก้ำม้วนเนื้อเล็กได้ เช่น ตัดกระดาษ ผู้เชิกรองเท้า และยึดตัวคล่องแคล่ว เป็นต้น

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ เด็กสามารถแสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น และยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

๓. พัฒนาการด้านสังคม เด็กสามารถปฏิบัติกิจวัตรได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่ และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถบอกความแตกต่างของกลิน สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้ พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาได้ตอบเล่าเป็นเรื่องราวได้ สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม และนับปากเปล่าได้ถึง ๒๐

๒.๕ มาตรฐานการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย

มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก มีจำนวน ๑๑ มาตรฐาน ๔๙ ตัวชี้บ่ง ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ ๑ เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๑ มีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๒ มีทักษะการเคลื่อนไหวตามวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๓ มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพของตน

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๔ หลีกเลี่ยงต่อสภาวะที่เสี่ยงต่อโรค อุบัติเหตุ ภัยและสิ่งเสทติด

มาตรฐานที่ ๒ เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๑ ร่าเริง แจ่มใสมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๒ มีความมั่นคงและกล้าแสดงออก

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๓ ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๔ ชื่นชม ศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักธรรมชาติ

มาตรฐานที่ ๓ เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม

ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑ วินัย รับผิดชอบ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์

ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๒ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ช่วยเหลือแบ่งปัน

ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๓ เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๔ ประพฤติตนตามวัฒนธรรมไทย และศาสนา ที่ตนนับถือ

มาตรฐานที่ ๔ เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา

ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๑ สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ชักถามอย่างตั้งใจ และ รักการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๒ มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์การ

เรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๓ มีทักษะทางภาษาที่เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๔ มีทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์

ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๕ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ ๕ ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๑ ครูเข้าใจหลักการและธรรมชาติของการจัดการศึกษาปฐมวัยและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในการจัดประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๒ ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับ หลักสูตร การศึกษาปฐมวัยและสามารถจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้อง กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๓ ครูบริหารจัดการชั้นเรียนที่สร้างวินัยเชิงบวก

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๔ ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับ พัฒนาการเด็ก

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๕ ครูใช้เครื่องมือวัดและประเมินพัฒนาการของเด็ก อย่างหลากหลาย และสรุปรายงานผลพัฒนาการของ เด็กแก่ ผู้ปกครอง

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๖ ครูวิจัยและพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้ ที่ตนรับผิดชอบและใช้ผล ในการปรับการจัด ประสบการณ์

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๗ ครูจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๘ ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กและ ผู้ปกครอง

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๙ ครูมีคุณและความ1ความสามารถในด้านการศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๕.๑๐ ครูจัดทำสารนิทัศน์และนำมาไตร่ตรอง เพื่อใช้ประโยชน์ในการ พัฒนาเด็ก

มาตรฐานที่ ๖ ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิด ประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๑ ผู้บริหารเข้าใจปรัชญา และหลักการ จัด การศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๒ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำและความคิด ริเริ่มที่เน้นการพัฒนาเด็ก
ปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๓ ผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม และใช้ข้อมูลการ
ประเมินผลหรือผลการวิจัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๔ ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการศึกษาให้ บรรลุเป้าหมายตาม
แผนพัฒนา

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๕ ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ บุคลากรให้มีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๖ ผู้บริหารให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการ

ตัวบ่งชี้ที่ ๖.๗ เด็ก ผู้ปกครอง และชุมชนพึงพอใจผล การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

มาตรฐานที่ ๗ แนวการจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ ๗.๑ มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา และนำสู่การปฏิบัติได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ ๗.๒ มีระบบและกลไกให้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ตระหนักและเข้าใจการจัด
การศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๗.๓ จัดกิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักและ ความเข้าใจหลักการจัด
การศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๗.๔ สร้างการมีส่วนร่วมและแสวงหาความ ร่วมมือกับผู้ปกครองชุมชน
และท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ที่ ๗.๕ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาเด็ก อย่างรอบด้าน

มาตรฐานที่ ๘ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๑ กำหนดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๒ จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัด การศึกษาของสถานศึกษาที่
มุ่งคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๓ จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้ สารสนเทศในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๔ ติดตามตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงาน คุณภาพภายในตามมาตรฐาน
ของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๕ นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและ ภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณ
ภาพต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ ๘.๖ จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน

มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ๙ สถานศึกษามีการสร้าง สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ ๙.๑ เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนของเด็ก และบุคลากรในสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ ๙.๒ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา
ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ ๑๐ การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามปรัชญาวิสัยทัศน์และจุดเน้นของการศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๑๐.๑ จัดโครง กิจกรรมพัฒนาเด็กให้บรรลุตามปรัชญา วิสัยทัศน์และจุดเน้นการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ ๑๐.๒ ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม

มาตรฐานที่ ๑๑ การพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น

ตัวบ่งชี้ที่ ๑๑.๑ จัดโครงการกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๑๑.๒ ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย^{๒๘}

สรุปแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับปฐมวัย

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ควรยึดหลักการพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย โดยเน้นบุคลากร หรือครุมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก เพื่อได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมตามวัย และมีความคิดสร้างสรรค์

ด้านงบประมาณเป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ตลอดจนเป็นปัจจัยพื้นฐานของการบริหารงานต่างๆ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ การใช้สื่อ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้ทันต่อเหตุการณ์ ตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นหลัก นอกจากนี้บริเวณอาคารสถานที่จะต้องสะอาดมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างเพียงพอในการจัดกิจกรรมต่างๆ

ด้านการนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ครูผู้ดูแลเด็กได้ทราบถึงขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการนิเทศมีวิธีการที่หลากหลายซึ่งจะใช้รูปแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยใช้หลักคุณธรรม ความรัก ความเมตตา ในการปฏิบัติตน มาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เจริญงอกงามในจริยธรรมความดีงามให้ยั่งยืน

^{๒๘} กรมวิชาการ, **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย** พุทธศักราช ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒-๓๔.

๒.๖ บทสรุป

หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือการจัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มี ๕ ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้

บุคลากร บทบาทสำคัญอันดับแรกที่ครูปฐมวัยควรจะต้องคำนึงถึงบทบาทต่อตนเอง ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติเตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ การแต่งตัวให้เรียบร้อยสุภาพ มีสีสวายน่าดูเตรียมบรรยากาศที่ สภาพแวดล้อมนับว่ามีอิทธิพลและความสำคัญแก่เด็กปฐมวัย ครูควรจัดสภาพแวดล้อมจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เด็กสามารถเลือกหาประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจะต้องจัดรูปแบบของกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก

งบประมาณ มีความสำคัญต่อการบริหาร ๓ ความสำคัญต่อการวางแผน งบประมาณการบริหาร ความสำคัญต่อการประสานงาน ความสำคัญต่อการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน

อาคารสถานที่ ซึ่งในด้านมาตรฐานด้านอาคารสถานที่ ได้กำหนดไว้ดังนี้ ที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคารทางเข้า – ออกตัวอาคารประตู – พื้นที่ใช้สอย

สภาพแวดล้อม มีความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาในระดับปฐมวัยต้องจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้เหมาะสม สวยงาม และปลอดภัย ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีในทุกๆ ด้าน ตามจุดประสงค์ที่ดีของสถานศึกษา

อุปกรณ์และสื่อการสอน สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กมาก สถานศึกษาจึงต้องจัดหาสื่อให้พร้อมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอาจจะเป็นสื่อที่จัดซื้อมา หรือครูจัดทำเองซึ่งการเลือกใช้สื่อจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการเล่น ประโยชน์และประสิทธิภาพในการเล่น รวมถึงต้องคำนึงถึงความประหยัดทรัพยากรด้วย

กระบวนการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย การวางแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ การพัฒนาบุคลากร นโยบายและการวางแผน มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ๑. ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเป้าหมายนั้นๆ จะต้องสอดคล้องหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม๒. ต้องมีลักษณะเป็นแนวทางหรือหลักการที่ประสงค์จะให้เป็นเป้าหมายที่ทำให้บรรลุผลสำเร็จได้๓. ต้องเป็นทางเลือกทางหนึ่งของการตัดสินใจ เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างดีที่สุด เหมาะสมที่สุดและถูกต้องที่สุด๔.ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่น่าเป็นไปได้ในสภาพแวดล้อม การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ๔ - ๕ ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาการเลือกกิจกรรมครอบคลุมคือ ๑. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ๒. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ๓. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ๔. การพัฒนาความคิด ๕. การส่งเสริมให้เด็กได้เลือก และตัดสินใจ๖. การส่งเสริมลักษณะนิสัย และทักษะในการใช้ชีวิตประจำวัน การประเมินพัฒนาการหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย มีหลักการที่สำคัญ คือ ๑. การประเมินพัฒนาการเด็ก๒. การประเมินเป็นกระบวนการ การพัฒนา

บุคลากร คือ การปฐมนิเทศ การสอนงานการส่งไปดูงานการส่งไปศึกษาต่อ การมอบอำนาจความรับผิดชอบให้สูงขึ้น การสับเปลี่ยน โยกย้ายหน้าที่ การทำหน้าที่ผู้ช่วย การให้รักษาการแทน การให้เข้าร่วมประชุมในโอกาสต่างๆ การจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานในการทำงานการฝึกระหว่างศึกษาอบรมการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม

การนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานบริหารและวิชาการเพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามความมุ่งหมายที่วางไว้ เพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาได้ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และให้กำลังใจครูผู้สอนระดับปฐมวัย เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในระบบงาน เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคลากรโดยเฉพาะครูผู้ดูแลเด็กได้ทราบถึงขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการนิเทศมีวิธีการที่หลากหลายซึ่งจะใช้รูปแบบโดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ ผลผลิตของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยพัฒนาการของเด็ก พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจพัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญาได้ตอบเล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย มาตรฐานด้านคุณภาพเด็กมาตรฐานด้านการจัดการศึกษา มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม